TİB TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ AYLIK BÜLTENİ

EYLÜL 1976
SAYI 27

200 Kuruş

İÇİNDEKİLER

TİB adına sahibi :
GÜREL TÜZÜN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü :
NAMIK ÖZCAN

Yönetim Yeri :
Karanfil Sok. 14/10
Kızılay/ANKARA

Basıldığı Yer :
AYDIN MATBAASI
Tel : 17 77 00
Ankara, 1976

İŞÇİ HAKLARINI KISMA ÇABALARI ÜZERİNE

Geçtiğimiz ay, ücret artışlarının sınırlandırılması ve çalışma hayatının yeniden düzenlenmesine ilişkin çalışmaların yoğunluk kazandığı görüldü. Sermaye çevreleri, ilk olarak, Temmuz sonunda toplanan Madeni Eşya Sanayicileri Sendikası (MESS) Genel Kurulu'nda bu konudaki görüş ve isteklerini yinelediler. Genel Kurul öncesi dağıtılan raporda, işçilerin ekonomik mücadele için örgütlenmemiş oldukları geçmiş dönemlere özlem şöyle dile getiriliyordu:

«İşçilerin bir örgüt içinde birleşmedikleri işyerlerinde, işçi işveren ilişkileri daha duygusal bir temelde toplanmaktadır. Eski günlerin işçi-patron ilişkisi yürümekte, bir aile havası içinde çalışılmaktadır. İşçilerin örgütlendiği işyerlerinde ise, işçi - yönetici ilişkileri bozulmakta ve işçilerin başlarındaki yöneticiye saygıları kalmamaktadır.» (**Politika**, 29 Temmuz 1976)

«Sömürü özgürlüğünün sınırsız olduğu o eski günlere» böylesine «övgüler» düzülen raporda, «sendika çokluğu, işverenlerin gerekli ölçüde bütünleşememeleri, doktriner sendikacılık ve hukuksal yapı bozuklukları» nedeniyle, işverenlerle işçi sendikalarının ilişkilerinin sertleştiği de belirtiliyor. İşveren-

ler, işçilerin haklarına sahip çıkmalarını engellemek için «sarı sendikacılığı» desteklediklerini, kendilerine bağımlı sözde sendikalar kurdurduklarını unutmuş görünüyorlar. Kaldı ki, referandum hakkının yasalaşmasını engelleyerek mevcut durumun sürdürülmesini sağlayanlar da kendileri. Bu hak tanındığında işçilerin işçi çıkarlarını koruyan, gerçek sınıf sendikalarında toplanacağından korktukları ortada. «Sendika enflasyonu» savının ardında yatan da bu korkuları. Böylece, giderek güçlenen DİSK'in gücünü kırmayı, uzlaşmacı Türk-İş'i egemen kılmayı amaçlıyorlar.

«İşverenlerin gerekli ölçüde bütünleşememiş» olduğu savının gülünçlüğü de ortada. Odalar Birliği, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, TÜSİAD, İktisadi Kalkınma Vakfı, vb. gibi güçlü sermaye örgütlerinin varlığına, siyasal iktidarın kendi denetimlerinde olmasına karşın böyle savlar ileri sürmeleri, sermayenin içinde bulunduğu zor durumu, çaresizliği ortaya koyuyor. Çünkü, eğer bugünkü siyasal iktidar sermaye çevrelerinin tüm isteklerini yerine getiremiyorsa, bunun nedeni sermayenin örgütlenme düzeyinin düşüklüğü değil, Türkiye kapitalizminin içinde bulunduğu bunalımdır. Türkiye'yi bu noktaya getiren ise burjuvaziden başkası değildir. Bu durumda burjuvazinin yaptığı, bunalımın sorumluluğunu işçi sınıfına yüklemeye çalışmaktan öte gitmiyor.

Sermaye çevrelerinin «doktriner sendikacılık» suçlaması ile DİSK'i hedef aldığı açıktır. Aslında, burjuvazinin tahammül edemediği, salt ekonomik mücadele ile yetinmeyen, işçilere sınıf bilinci kazandırmaya, politik mücadele içinde aktif rol almaya yönelik çalışmalar yapan sınıf sendikacılığının varlığıdır. Son sıralarda, uzlaşmacı Türk-İş'i de kullanarak DİSK üzerine oyunlar tezgahlamalarının, gerektiğinde kan dökmekten çekinmemelerinin nedeni de budur.

Sermayedarların kamuoyunda yerleştirmeye çalıştıkları yanlış görüşlerden biri de «hukuksal yapının işçilerden yana olduğu» savıdır. Ancak, yanlışlar ne kadar çok yinelenirse yinelensin doğru olmuyorlar. Bu konuda, lokavtın Anayasa'da yeri olmadığı halde 275 sayılı yasa ile bir hak olarak tanınmasını hatırlamak yeter. (Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bakınız, **Türkiye'de İşçi Hakları,** TİB Resimli İşçi Dizisi, n. 3, 1976)

Bütün bu asılsız savların amacı, işçi sınıfının uzun mücadeleler sonucu elde ettiği hakların kısıtlanması, giderek ortadan kaldırılması. Sermaye çevrelerinin isteklerinin başında da ücret artışlarının sınırlanması, giderek önlenmesi geliyor. Ağustos başında ise Hükümetin, yeterince örgütlenmemiş olduklarından ve siyasal dengenin işçiler lehine bozulmuş olduğundan yakınan sermaye çevrelerinin istekleri doğrultusunda iki yasa tasarısı hazırlamakta olduğu ortaya çıkarıldı. Tasarılardan birinin amacı, «ücret artış taleplerini engellemek, ücret, fiyat ve genellikle gelir artışlarını düzenlemek.» Bu amaçla, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Maliye ve Çalışma Bakanlıkları Müsteşarları, Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), Devlet Personel Dairesi Başkanları ile beş işçi ve beş işveren temsilcisinden oluşacak «Ücret, Fiyat ve Gelirler Kurulu» kurulması öngörülüyor. İlgili yasa tasarısına göre, kurulun görev ve yetkileri şöyle sıralanmakta:

«(a) Genel ekonomik durum, gelir dağılımı ve gerektiğinde diğer unsurları gözönüne alarak bütün ülke, işkolu, işveren ve mahal iti-

barile fiyatlar ile ücret, kâr, kira, faiz gibi gelir unsurları açısından azami artış oranları ve tavanları tesbit etmek;

«(b) Gerektiğinde (a) fıkrasında belirtilen unsurlar hakkında durdurma kararı almak;

«(c) Ücret, fiyat ve genellikle gelir ve bunlarla verimlilik artışları arasındaki ilişkileri düzenleyici diğer kararları almak.» (**Cumhuriyet**, 4 Ağustos 1976)

Anlaşıldığına göre, tasarı «fiyat artışlarının ücret artışlarından kaynaklandığı» görüşüne dayanıyor. Bu görüşün yanlışlığı pek çok kez ortaya kondu. (Örneğin, «Sermaye Ne İstiyor?» **TİB Bülteni**, n. 23, Mayıs 1976) Sermaye çevrelerinin bu asılsız sava dayanarak, karşılaştığı sorunların yükünü işçi sınıfına yüklemeye çalıştığı da biliniyor. Bu nedenle, tasarının asıl amacının ücret artışlarını sınırlamak ve durdurmak olduğu açıkça ortada. Özellikle, fiyat kontrol komitesinin bugüne kadarki çalışmaları, fiyatların ve ücret dışı gelirlerin dondurulmasının sözkonusu olmadığını gösteriyor. Tasarının bir başka yanıltıcı yanı da, kurulmasını öngördüğü kurulun üçlü bir yapıya sahip olması. Böylece, devletin tarafsız hakem rolü oynayacağı yanılgısı yayılmaya çalışılıyor. Bu, ancak devletin sınıfsal niteliğini bilmeyen, onu sınıflar üstü bir kurum olarak görenlerin aldanabileceği bir kandırmaca. Asgari ücretlerin belirlenmesinde de benzer bir yöntem uygulanıyor ve sonuç ortada.

Hazırlanan ikinci tasarı ise «genel ve katma bütçeli dairelerle kamu iktisadi kuruluşlarında çalışan» işçilerle toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkili ve Başbakanlığa bağlı «Merkezi Toplu İş Sözleşme Kurulu» (MTİSK) kurulmasını öngörüyor. Bu kurul, «aşırı ücret artışına dayanan grevleri önleyecek, kamu kuruluşlarında toplu sözleşme yapmaya yetkili tek kuruluş niteliğini taşıyacaktır. Kurulun çalışmaları kamu kesimi için emredici, özel kesim için yol gösterici olacak, işçi ücretleri belirlenirken işçi ve memur ücretleri arasında paralellik kurulması gözönünde tutulacaktır.» (**Cumhuriyet**, 4 Ağustos 1976)

«Tasarının ikinci maddesine göre MTİSK toplu iş sözleşmelerinde ülkenin genel ekonomik durumu, fiyatlardaki artış, verimlilik durumu ve kamu kuruluşlarının ekonomik ve mali durumunu gözönüne alacak ve kararlarını bu değerlendirmelere dayandıracaktır.» (a. e.) Görüldüğü gibi, temel işlevleri özel kesime ucuz girdi ve gerektiğinde yetişkin işgücü sağlamak olan ve kârlılığı düşük alanlarda faaliyet gösteren kamu ekonomik kuruluşlarının karşılaştıkları sorunların yükü de işçilere yüklenecektir.

MTİSK, Bakanlar Kurulu'nun Çalışma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, DPT ve DİE görevlileri arasından iki yıl için seçeceği yüksek dereceli memurlardan oluşacak ve başkanlığını bir Bakanlar Kurulu üyesi yapacaktır. Ayrıca, toplu sözleşme görüşmelerinde toplu sözleşme yapacak olan kamu kuruluşunun bir yetkilisi de kurula katılacaktır.

Bu iki tasarının da amacı, gerek kamu kesiminde gerek özel kesimde işçi ücretlerindeki artış isteklerini engellemektir. Bu nedenle de işçi sendikalarının karşısına tek bir güç olarak çıkmak öngörülmektedir. Nitekim, özel kesimde de toplu sözleşme görüşmelerinin tek elden yürütülmesi yolundaki çalışmalar hızlandırılmıştır. Örneğin, MESS tarafından hazırlanan raporda «işyerlerinin tek tek toplu sözleşme yapmasının önlenmesi istenmiştir. (**Cumhuriyet**, 5

Ağustos 1976) Daha sonra da «MESS, üyelerine imzalamaları için yazılı bir protokol göndererek işverenler adına yapılacak toplu sözleşmelerde tüm yetkiyi üzerine alma» girişimini başlatmıştır. (**Cumhuriyet**, 15 Ağustos 1976)

Gene basına yansıdığına göre, işverenler bundan böyle toplu sözleşme görüşmelerinde ön koşul olarak şunları ileri sürecekmiş:

«1. Kıdem tazminatı yasanın öngördüğünden fazla olmayacak.

2. Yıllık ücretli izinler artırılmayacak.

3. İşsizlik tazminatı verilmeyecek.

4. Sosyal yardımların sınırları çizilip belirlenecek.

5. Haftalık çalışma süreleri kısaltılmayacak.

6. 1 Mayıs 'İşçi Bayramı' olarak kabul edilmeyecek.

7. Görüşmelere işverenin kendisi değil sendikası oturacak.» (İ. Soysal, «Ön Şart,» **Vatan**, 9 Ağustos 1976)

Tüm bu girişimlere, işverenlerin grev ve lokavt fonlarını artırmalarını (**Cumhuriyet**, 29 Temmuz 1976), grev yasağının kapsamının genişletilmesine ilişkin çalışmaları (**Cumhuriyet**, 13 Ağustos 1976), sermaye çevrelerinin aralarındaki dayanışmayı artırmak için 26 Ağustos'da İstanbul'da yapacakları toplantıyı (**Cumhuriyet**, 14 Ağustos 1976), işverenlerin ödemekle yükümlü oldukları kıdem tazminatlarını devletin sırtına yükleme amacını güden Kıdem Tazminatı Fonu Yasa Tasarısının hazırlanmasını da (**Cumhuriyet**, 17 Ağustos 1976) eklemek gerek.

Bütün bunların ortaya çıkardığı gerçek sermaye çevrelerinin karşı karşıya bulundukları sorunların çözümü için faşizan önlemlerden medet umar hale geldikleridir. Sorunun aslı şu: Türkiye uzun bir süredir tüketim malı üretimine ağırlık veren bir ithal ikamesi politikası izledi. Ancak bu tür bir gelişmenin sınırlarına varıldı artık. Sermaye çevrelerinin ve siyasal iktidarın belli kesimlerinin üretim araçları üretimine geçme zorunluluğundan söz etmelerinin temel nedeni bu. Türkiye sanayiinin AET'ye açılma zorunda olması da bu gereksinmeyi güçlendiriyor. Ancak, üretim araçları üretimine geçiş, büyük ölçekli, mali portresi büyük yatırımları gerektiriyor. İşçi ücretlerindeki artışları durdurarak sömürü oranını artırmak, gerekli fonları sağlamanın yolu olarak görülüyor. Ayrıca, dış rekabete açılma da, sermaye çevrelerini ücretleri düşük düzeyde tutmaya zorluyor. Kısacası, Türkiye sanayiinin bugün içinde bulnduğu sorunları çözmenin maliyeti işçi sınıfının sırtına yüklenmeye çalışılıyor. Bir yanda işçi ücretlerini dondurma öte yanda DİSK'i zayıflatma çabalarının nedeni bu.

Görünen odur ki, bu tür girişimlerin başarısızlığa uğratılması için başta işçi sınıfının örgütleri olmak üzere tüm demokratik örgütler tarafından yürütülmekte olan bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin bugüne kadar olduğundan daha da güçlü bir biçimde sürdürülmesi gerekecektir. Aksi takdirde yitirilen yalnızca işçi hakları değil tüm demokratik hak ve özgürlükler olacaktır.

———o———

BÜLTENE ABONE OL
ABONE BUL

BİR ŞİRKETİN ANATOMİSİ: ECZACIBAŞI HOLDİNG

Günümüzde beş büyük holding arasında yer alan Eczacıbaşı Holding, geçmişi 1900'lere kadar uzanan bir kuruluştur ve bu kuruluşun gelişiminin izlenmesi Türkiye'de kapitalizmin gelişimini genel hatlarıyla ortaya koyar.

İttihat ve Terakki'nin bir milli burjuvazi yaratma, «Milli İktisat» politikası uyguladığı günlerde, (1) 1912'de Türkiye'nin ilk eczacılarından Süleyman Ferid Bey İzmir'de bir eczane açtı. Yine aynı yıl açılan bir laboratuvarda fazla teknik gerektirmeyen diş macunu, diş suyu, kuvvet şurubu, kolonya imalatına geçildi. Bunların dışındaki tüm ilaç ve tıbbi malzeme dışarıdan geliyordu. Bir başka deyişle, ülkedeki eczacılar yurt dışında imal edilen tıbbi malzeme ve ilâçların Türkiye içindeki pazarlamasını yapmaktan öte bir iş görmüyorlardı. Burjuvazinin **komprador** niteliği, özel olarak bu sektörde de sürüyordu. Bir başka deyişle, **emperyalizmin henüz içsel bir olgu olmadığı dönemlerde eczacıların da yaptıkları bütün iş aracılıktan başka bir şey değildi.** Ayrıca, Hükümetin uyguladığı politika da bunu destekler nitelikteydi. Örneğin sıtma, verem, trahom gibi 1940'larda yaygın olan hastalıklara karşı yürütülen mücadelede «...gerekli ilâçlar Kızılay vasıtasıyla yabancı ülkelerden ithal edilir fakat piyasaya sürülmez, ihaleye çıkarılarak özel şahıslara devredilirdi. Bunların yaptığı iş bu ilâçları ambalajlıyarak, üzerine kendi markalarını vurarak piyasaya sürmekti. Bu işteki tatlı kârlar, laboratuvar adı altında bir sürü kapkaççı birimlerin türemesine yol açtı. II. Dünya Savaşı başlarında devlet tarafından 150-200 Kg./TL.'ye ithal edilen «kinin» in bin ton civarında stok edilerek, sonradan fiatlarının 800-1000 Kg. /TL.'ye yükselmesiyle birlikte bu yeni fiattan piyasaya sürülmesi bu kapkaççı birimlerin ilk büyük vurgunu olmuştur.» (2)

İşte bu günlerde, 1944'de Eczacıbaşı Müessesesi İstanbul'da 15 işçinin çalıştığı bir imalathane açtı. Küçük ölçekte yapılan üretim ihtiyacı karşılamaktan uzaktı. Müessesenin çalışmaları 1949 yılına kadar burada devam etti.

II. Dünya Savaşından sonra, yani emperyalizmin III. Bunalım döneminde emperyalist sömürünün özü değil fakat biçimi değişti. Yeni sömürgecilik olgusu ağırlıklı olarak gündeme geldi. 1950'lere kadar genellikle üretken olmayan alanlara; alt-yapıya ve doğal kaynaklara yapılan yatırımlar yerini doğrudan sanayie yapılan yatırımlara bıraktı. Bunun yanı sıra, o güne kadar fazla uygulanmayan patent, lisans, know-how anlaşmaları ile komprador burjuvazinin sanayi burjuvazisi haline dönüşmesi sağlandı. Bir başka deyişle **III. Bunalım döneminde emperyalizm içsel bir olgu haline geldi.** Emperyalist sömürünün biçim değiştirdiği bu günlerde, 1952 yılında Türkiye'nin ilk «yerli» ilâç fabrikası Eczacıbaşı tarafından açıldı. 50 uzman ve 400 işçinin çalıştığı fabrikada birçok ABD., Avrupa ve Japon firmasının lisansı ile ilâçlar imal edildi.

Bilindiği gibi, «ilaca olan tüketici talebinin esnekliği sıfırdır. Yani ilaç fiatlarında meydana gelen bir artış, ilaç talebini azaltmaz. Çünkü ilaç, herhangi bir başka malla ikame edilemez. İlaç, tüketicinin piyasada en az bilgi sahibi

olduğu mallardan birisidir. İlaç alımında tüketicinin özgür seçimi hiçbir zaman söz konusu olamaz... İlaç sanayii ağır sanayi değildir. Kuruluşu kolaydır, büyük çaplı yatırım ve uzun zamanı gerektirmez. İlaç hammaddelerinin, az yer tutmaları nedeniyle nakilleri kolay ve navlun ücretleri düşük olmakta, ayrıca ilaç hammaddeleri ithalatına bir çok ülke gümrük kolaylıkları ve öncelikleri tanımaktadır.» (3) Bütün bu olanaklar Eczacıbaşı'nın kısa sürede ilaç sanayiinde belli bir tekel gücü kazanmasına yol açtı. Bu sanayiden elde edilen yüksek tekel kârları (4) sanayiin diğer dallarına yatırılmaya başlandı. 1958'de seramik fabrikası, 1969'da kağıt fabrikası açıldı. Yine 1969'da Holding haline gelen kuruluş, 1974'de «halka açılarak» yeni boyutlara ulaştı. Eczacıbaşı Holding «halka açılmayı» Türkiye'de bir sermaye piyasasının açılmasına yardımcı olacağı düşüncesiyle gerçekleştirmiştir. Bu konuda Holding yöneticilerinden Öztin Akgüç, «sermaye piyasasının gelişmesi için gerekli koşullardan biri de, küçük tasarrufları toplayar bunların güven içerisinde uzun vadeli yatırımlara kanalize olmasın sağlayacak mali kurumların varlığıdır. Bu mali kurumlar arasında, yatırım ortaklıkları özel bir yer işgal eder. Yatırım ortaklığı, menkul kıymetlere yapılacak yatırım konusunda uzmanlaşmış, konusu sadece menkul kıymet portföyü işletmek olan kendine özgü bir mali kurumdur... Küçük tasarruf sahiplerinin hisse senetlerine yatırım yapmaktan bekledikleri; güven, tatminkar bir gelir elde etme, ölçülü bir sermaye değer artışı gibi sonuçları sağlayabildikleri oranda yatırım ortaklıkları başarılı olacak, sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunacaklardır» (5) demektedir.

Bugün Eczacıbaşı Holding 3 milyar lira cirolu ve 650 milyon liraya yakın sermayeli 17 şirketin ya tamamına, ya da hisselerinin bir bölümüne sahip olan büyük bir güçtür.

Holding'in sahip olduğu ya da sermayesine katıldığı şirketleri incelemeye geçmeden önce N. Eczacıbaşı'nın çeşitli konulardaki görüşlerini ele almak yararlı olacaktır.

Eczacıbaşı «Özel Sektör» hakkında şunları söylemektedir: «Özel teşebbüs kavramı, belirli kişi ve müesseselerin ortamı sömürmeleri için yaratılmış bir tekerleme değildir. Bu, toplumların ekonomik gelişme sürecinde belli bir anlam taşır... 19. yüzyıl kapitalizm anlayışı, kendini yitirmiştir. Devrimlerin geliştirdiği bu yeni ve değişik sistemi eski anlayıştan ayırmak için, «özel teşebbüs» diyoruz. Bu yeni sistemde itici güç ne «kapital» ve ne de «işgücü» dür. Ekonomik gelişmenin bugün içinde bulunduğu dönemde itici güç, girişim ile sevk ve idaredir... Bugün dünyada kullanılan sistemlerden biri olan ekonomiyi tek merkezden yönetme sistemini samimi olarak istemiyorsak, onun alternatifi olan özel teşebbüs anlayışını ülkemizde geliştirelim ve yeni sektörler yaratmaya kalkmayalım.» (6)

Yine N. Eczacıbaşı'ya göre: «Türkiye ekonomisi yapısal bir değişim geçirmekte ve bölgesel bir iktisadi bütünleşmeye gitmektedir. Artık eskiden olduğu gibi gümrük duvarlarının arkasına sığınarak, hiç bir fizibilite etüdü, pazar araştırması vb. yapmadan sanayi kurma dönemi kapanmıştır... Bundan böyle yapılacak yatırımlarla gerçekleştirilecek kuruluşlar:

Kaynaklarını Türkiye'den bulmalıdır. Yurdumuzun hammadde kaynaklarını değerlendirmeyi temel almalıdır...

... Kurulacak işletmeler, ülkemizin bünyesi gözönünde tutula-

rak emek-yoğun teknolojilere dayalı olmalıdır.

Ortak Pazardaki rekabet şartları da dikkate alınarak büyük ölçekli olmalıdır. Ölçek ekonomilerden yararlanmak ancak böyle mümkün olabilir.» (7)

Görüldüğü gibi N. Eczacıbaşı yeni kurulacak işletmelerde emek-yoğun bir teknolojiden yanadır. Bu tür teknolojide işçi en önemli yeri almaktadır. En azından teorik açıdan işçi haklarının savunuculuğunu yapan sendikalar hakkında Eczacıbaşı şunları söylemektedir: «İşçi menfaati ile işveren menfaati arasındaki ilişki son dönemlerde giderek yozlaşmış ve üzücü olaylara neden olmuştur. Sendika rekabetinde başarı ölçüsü işvereni suçlamada görülen maharette, işçiyi en az çalıştırma yolunda keşfedilen yöntemde, ülke ekonomisini düşünmeden grev hakkını bir baskı unsuru olarak kullanıp ölçüsüz taleplere girişmekte aranmaya başlamıştır. Toplu sözleşmelerde prodüktivite ve fiat endeksi gibi faktörlere itibar etmek yerine, bir evvelki toplu sözleşme orantılarının çok daha üstünde isteklerde bulunmak adet halini almıştır.» (8)

Eczacıbaşı Holding'in yapısı üç tür kuruluştan oluşmaktadır. Bunlar, öz kuruluşlar, iştirakler ve sosyal kuruluşlardır. Bunlara ilişkin geniş bilgi aşağıda sunulmaktadır.

A — ÖZ KURULUŞLAR:

1. Eczacıbaşı İlaç Sanayii ve Ticaret A.Ş.

Daha öncede anlattığımız gibi Holding'in en eski şirketidir. Bugün 50 milyon lira ödenmiş sermayesi olan şirket 400'den fazla çeşitte, yılda 43 milyon paket ilaç ve kozmetik üretmektedir. 1975 yılı satışlarının toplamı 550 milyon lira olan şirkette 1350 personel çalışmaktadır. Şirket İsveç, ABD., Avusturya, Japonya, İsviçre, Hollanda, Fransa ve İtalya'dan çok uluslu tekellerle lisans, patent, know-how anlaşmaları yapmıştır. Bu şirketler şunlardır :

ABD. şirketleri: 1 — American Hospital Supply Corp., 2 — Bristol - Myers Co., 3 — Morton - Norwich Products Inc., 4 — Ortho, 5 — Parke - Davis and Co., 6 — Schering Corp., 7 — Upjohn International Inc., 8 — Merrell, 9 — Eaton, 10 — Baxter.

İsveç şirketleri: 1 — AB Leo, 2 — Astra AB., 3 — Pharmacia International.

Batı Alman şirketleri: 1 — Beiersdorf AG., 2 — Schwarzkopf GmbH.

Avusturya şirketi: Biochemie.

Fransız şirketi: Specia.

Japon şirketi: Fujisawa.

Hollanda şirketi: Philips - Duphar B.V.

İtalyan şirketi: Giorgio Zoja.

Norveç şirketi: Collet A/S.

İsviçre şirketi: Geigy

2. Dr. Nejat Eczacıbaşı Seramik Fabrikaları A.Ş.

1942 yılında 8 işçinin çalıştığı küçük bir imalathane olarak işe başlayan şirket kısa zamanda gelişerek 1958 yılında 3 bin tonluk kapasitesiyle Türkiye'nin ilk sıhhi tesisat fabrikası haline dönüştü. Daha sonra yapılan ek yatırımlarla fabrikanın kapasitesi 14 bin tona çıkarıldı. 100 milyon lira sermayesi olan şirket, Balkanların ve Ortadoğunun en büyük seramik fabrikalarından birisidir. Yıllık satış miktarı 200 milyon lirayı bulan şirket, yurtiçi ihtiyacı karşılamakla kalmamakta, ihracatta yapmaktadır. «Vitra» markasıyla seramik mamulleri imal eden şirketin kapasitesi, 350 milyon lira sarfıyla Bozöyük'te yapılmakta olan fabrikanın 1977'de açılmasıyla 24 bin tona çıkacaktır.

3. İpek Kağıt Sanayii ve Ticaret A.Ş.

Eczacıbaşının üçüncü büyük kuruluşu olan İpek Kağıt 1969 yılında işletmeye açılmıştır. 150 milyon lira yatırımla gerçekleştirilen fabrikanın kapasitesi 8000 tondur. 340 işçinin çalıştığı bu şirketin ödenmiş sermayesi 50 milyon lira ve 1975 yılı satış tutarı 144 milyon liradır. Şirket «Selpak» markası ile kağıt mendil, tuvalet kağıdı, peçete, çocuk bezi vs. üretmektedir.

4. Padeko Kimya Sanayii ve Ticaret Limited Şirketi:

1953 yılında kurulmuş olan şirket Eczacıbaşı İlaç Sanayii tarafından «Parke - Davis Company of USA.» lisansı altında üretilen malların pazarlamasını yapmaktadır. 1975 yılı satışları 12 milyon lirayı bulan şirketin ödenmiş sermayesi 5 milyon liradır. Türkiye'de poliüretan talebinin artması sonucu, şirket 1975 yılında «Upjohn Polmer B.V.» lisansı ile poliüretan harmanlama tesisi kurmuş ve bu maddenin pazarlamasını da yapmaya başlamıştır.

5. Dasa Dağıtım ve Satış A.Ş.

1975 yılı satışları 265 milyon lirayı bulan şirketin ödenmiş sermayesi 2 milyon liradır. Şirket, Eczacıbaşı Holdingin değişik firmaları tarafından üretilen çeşitli malların pazarlamasını yapmaktadır. Bunlardan sadece Vitra sıhhı malzeme, dekoratif seramik, çeşitli yapı malzemeleri 64 vilayette 375 yetkili satıcı tarafından piyasaya sürülmektedir.

B — İŞTİRAKLER :

1. Dosan Konserve Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Domates salçası, sebze ve meyve konservesi imalinde çalışan, 11 bin ton kapasiteli şirketin hisselerinin % 36'sı Eczacıbaşı Holdinge aittir. Ödenmiş sermayesi 35 milyon lira olan şirketin 1975 yılı satış miktarları 85 milyon liradır. Şirketin hisselerinin % 20'si bir Hollanda şirketi olan "Unilever N. V." ye aittir. Diğer ortaklar Tam Sigorta, Özdemir Antimuan Madencilik, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. dir.

2. Kaynak Tekniği Sanayii ve Ticaret A.Ş.

Eczacıbaşı Holdingin % 63 hissesine sahip olduğu şirketin ödenmiş sermayesi 34.698.000 lira ve 1975 yılı satışları tutarı 65 milyon liradır. 6000 ton kapasiteli şirket "As Kaynak Elektrotları"nın üretimini yapmaktadır. Şirketin diğer ortakları arasında Denizcilik A.Ş. ve Mimaş Holding A.Ş. de bulunmaktadır.

3. Petaş Plastik Endüstrisi ve Ticaret A.Ş.

Eczacıbaşı Holding % 47.5 oranında hissesine sahip olduğu Petaş 123 milyon lira yatırımla gerçekleştirilecek bir kuruluştur. 50 milyon lira sermayesi olup her çeşit katı ve sıvı yiyecek için ambalaj üretiminde bulunacaktır. Şirketin 1976 yılı içinde faaliyete geçmesi planlanmıştır.

4. Eczacıbaşı Yatırım Holding Ortaklığı A.Ş.

1973 yılında 80 milyon lira sermaye ile kurulmuş olup bunun % 50'si Eczacıbaşı Holdinge aittir. 2000 ortaklı olan şirket 1974 yılında 12.856.000 lira kâr elde etmiş ve ortaklarına % 16 kâr dağıtmıştır. Şirket, "küçük tasarrufları toplayıp onları kârlı ya da ileride kârlı olabilecek alanlarda yatırımlara yöneltmek ve böylece küçük tasarrufları kâr getirebilecek işlerde kullanmak, ayrıca ülkede bir sermaye piyasasının kurulmasına yardımcı olmak" amacıyla kurulmuştur.

5. Alamsaş Alarko Agır Makina Sanayii A.Ş.
Holding bu şirketin hisselerinin % 15'ine sahiptir.

6. Ansa Antibiyotik ve İlaç Hammaddeleri Sanayii A.Ş.

Eczacıbaşı Holding'in bu şirketteki payı % 24.4' dür. Üretimin % 50'si ile Türkiye ihtiyacını karşılayan şirket geri kalan miktarı Batı Almanya, İsviçre ve İtalya'ya ihraç etmektedir.

7. Tam Sigorta A.Ş.
Hisselerinin % 45'i "American Home Insurance Company" ye ait olan bu şirkette Eczacıbaşı Holding % 10 paya sahiptir. Diğer ortaklar arasında Koç Holding ve Bülent Yazıcı bulunmaktadır.

8. Tam Hayat Sigorta A.Ş.

Eczacıbaşı Holdingin % 5 hisseye sahip olduğu bu sigorta şirketinin diğer ortakları % 10 hisse ile "American International Underwriters", Osmanlı Bankası, Akbank Ahmet Dallı, Vehbi Koç, Semih Tuğlu ve Bülent Yazıcıdır.

9. Toplu Konut Holding A.Ş.

Bu şirketin hisselerinin % 10'u Eczacıbaşı Holdinge aittir.

10. Türk Pirelli Lastikleri A.Ş.

Türkiye'nin en büyük lastik fabrikalarından biri olan Pirelli'de Eczacıbaşı Holding % 3.6 hisseye sahiptir. Pirellinin hisselerinin % 61'i "Societé International Pirelli"ye aittir. Hisselerinin % 25.75'i de İş Bankasına ait olup diğer hissedarlar Vehbi Koç, Eli Burla ve Tegenso Ticaret Limited Şirketi'dir.

11. Side Turizm A.Ş.

12. Martı Motel A.Ş.

13. Tekirova Enternasyonal Turizm A.Ş.

Eczacıbaşı Holding bu şirketin hisselerinin % 20'sine sahiptir. Hisselerin % 60'ıda bir İngiliz çok uluslu şirketi olan "Near East Development Co."nundur.

C - SOSYAL KURULUŞLAR:

1 - Dr. Nejat Eczacıbaşı Vakfı:

Vakıf, İstanbul ve İzmir'de okul hastane ve klinikler yapmış olup, bunların yanı sıra tıbbi araştırmalar için burslar vermekte Türk Egitim Vakfı, Ekonomik ve Sosyal Etüd ler Konferans Heyeti, İstanbul Sanat ve Kültür Vakfı gibi kuruluşlara da mali yardımlarda bulunmaktadır. Vakıf, Eczacıbaşı Holdingin 10 milyon liralık hisse senedine sahiptir.

2 — Eczacıbaşı Spor Kulübü

1966 yılında kurulmuş olup basketbol, voleybol ve masa tenisi sporları ile uğraşmaktadır. Avrupa ve Birleşik Amerika'da oldukça yaygın olan "spor yoluyla reklam yapma" olgusunun ülkemizdeki ilk örneklerinden birisidir Eczacıbaşı Spor Kulübü.

3 - Eczacıbaşı Bilimsel Araştırma ve Ödül Fonu:

Eczacılık konusunda araştırma yapanları parasal olarak teşvik etmek amacıyla 1959 yılında kurulmuştur.

4 - Eczacıbaşı Kreş ve Çocuk Yuvası

1974 yılında açılmıştır.

———o———

NOTLAR:

1 - Milli İktisat politikası ile ilgili olarak bkz: Bülent Varlık; **Türkiye'de Sermayenin Teşviki 1866 - 1976,** ODTÜ - İFÖD yayınları, Ankara/1976, s. 13 - 22

2 - **İlaç Dosyası,** TİB yayınları No: 11, Ankara/1975, s: 10

3 - Age., s. 7 - 8

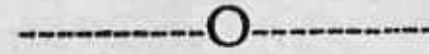
4 - İlaçtan önemli ölçülerde tekel kârı sağlandığını N. Eczacıbaşı bile söylemektedir. 1974'de yapılan «Türkiye'de ve Dünyada İlaç Endüstrisi» seminerinde kendisine yöneltilen «bugün Türkiye'deki Ansa mamullerini dışarıdan ithal etmiş olsaydık daha mı pahalı olacaktı, daha mı ucuz?» şeklindeki soruya N. Eczacıbaşı çok kısa bir cevap verir: «Daha ucuz olacaktı.» Ve ardından da ekler, «Türkiye'deki ilaç fiatlarının dünyanın en ucuzları arasında olduğu açık seçik ortada iken, bu bile polemik konusu oldu.» **Türkiye'de ve Dünyada İlaç Endüstrisi,** TİEİS yayını, s: 23, XII

5 - Öztin Akgüç; «Sermaye Piyasasının Gelişmesi ve Yatırım Ortaklıkları», **Eczacıbaşı Dergisi,** Şubat 1974, sayı: 1, s. 7

6 - **Ekonomi Gazetesi,** 14 Ekim 1974

7 - **Ekonomi Gazetesi,** 14 Ekim 1974

8 - **Ayrıntılı Haber Gazetesi,** 30 Kasım 1975

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ YAYINLARI
(Mevcut Olanlar)

No : 9 GÜNÜMÜZDE EMPERYALİST SÖMÜRÜ MEKANİZMASI (GENİŞLETİLMİŞ İKİNCİ BASKI) 135 sf. — 7,5 TL.

No : 10 KAPİTALİZMDE KARIN KAYNAĞI ÜZERİNE (ARTIK DEĞER VE TEKEL KARI SÜMÜRÜSÜ) 116 sf. — 7,5 TL.

No : 12 YURTDIŞINDAKİ İŞÇİLER VE SORUNLARI 103 sf. — 7,5 TL.

No : 13 TÜRKİYE'DE KADININ SOSYO - EKONOMİK DURUMU 94 sf. — 7,5 TL.

No : 14 SINIFLI TOPLUM, DEVLET VE VERGİLER 144 sf. — 7,5 TL.

No : 15 19. YÜZYILDA EMPERYALİZMİN BATI ANADOLU'DA YAYILMASI — 7,5 TL.

ÖDEMELİ GÖNDERİLİR. 25 TL. DEN AZ OLAN İSTEKLER İÇİN POSTA PULU GÖNDERİLMESİ RİCA OLUNUR.

TÜRKİYEDE ELEKTRİK ENERJİSİ

Ülkelerin gelişmişliği ya da geriliği tartışılırken kullanılan ölçütlerden biri de o ülkede kişi başına tüketilen elektrik enerjisi miktarıdır. Ancak, yalnızca tüketilen elektrik enerjisinin miktarına bağlı kalmak yanıltıcı olacağından, tüketimin ülke düzeyindeki dağılımı da önem kazanmaktadır.

Türkiye açısından ayrıntılı bir değerlendirmeye gidildiğinde ilk olarak elektrik enerjisi üretiminin dayandığı temel kaynakların belirlenmesinde yarar vardır. Bu durumun saptanması, elektrik enerjisi üretimindeki bağımlılık derecesinin ortaya konmasında yararlı olmaktadır. Dolayısıyla sorunu,

a. Kişi başına tüketimdeki gelişmeler,

b. Tüketimin ülke düzeyindeki dağılımı, ve

c. Üretim yapısı açısından incelemek gerekmektedir.

Türkiye'deki elektrik enerjisi üretim rakamlarına baktığımızda, son beş yıl içinde üretimin yılda ortalama % 12,4'lük bir hızla arttığını görüyoruz. Ancak Tablo 1'deki rakamların gösterdiği gibi bu artış oldukça düzensiz olup yıldan yıla önemli farklılıklar göstermektedir.

Tablo 1

Yıllara Göre Elektrik Enerjisi Üretimi

	1971	1972	1973	1974	1975
Üretim (Gwh)	9.781,1	11.241,9	12.425,2	13.477,0	15.569,2
Artış (%)	—	14,9	10,5	8,5	15,5

Kaynak: TEK İstatistikleri

Kaldı ki artış hızının yüksek olmasının temel nedeni mutlak üretim rakamlarının oldukça düşük düzeyde olmasıdır. Dolayısıyla da artışlar yüksek oranlara çıkmaktadır. Türkiye'de kişi başına düşen elektrik enerjisi tüketim rakamları bu yargıyı doğrulamaktadır.

Tablo 2

Türkiye'de Kişi Başına Elektrik Enerjisi Tüketimi

	1971	1972	1973	1974	1975
kwh/kişi	270,0	302,6	326,2	345,0	389,7

Kaynak : Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Enerji Dairesi.

Görüldüğü gibi 1975 sonunda Türkiye'de kişi başına tüketim 389,7 kwh olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamın düşüklüğü diğer ülkelerle karşılaştırıldığında ortaya çıkar. Tablo 3'de kimi ülkelerin 1968 yılındaki kişi başına elektrik enerjisi tüketim rakamları verilmiştir. Bu rakamların hepsinin Türkiye'nin 1975 rakamından çok yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3

Kimi Ülkelerde Kişi Başına Elektrik Enerjisi Tüketimi : (1968)

Ülkeler	kwh/kişi
ABD	7.568
Japonya	2.701
İtalya	1.973
İspanya	1.341
Yunanistan	836
Portekiz	661

Kaynak : OECD, **Main Economic Indicators**, July 1970, s. 138 - 9.

Buraya dek verilen bilgiler Türkiye'nin elektrik enerjisi üretim ve tüketimi açısından çok geri olduğunu ve bu konudaki çalışmaların hızlandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Konuya, enerjinin bölgesel dağılımı açısından baktığımızda daha da ilginç sonuçlarla karşılaşmaktayız. Bölgesel dağılım rakamları elektrik enerjisine ilişkin hizmetlerin halk kitlelerine nasıl dağıtıldığını göstermektedir. Bunun en iyi göstergesi de belediye kuruluşlarının tükettikleri elektrik enerjisi miktarıdır, çünkü Türkiye'de elektrik enerjisinin halk kitlelerine dağıtımı belediyeler eliyle yapılmaktadır.

Belediyelerin 1974 tüketimleri esas alınarak bulunan bölgesel dağılım Tablo 4'de görülmektedir.

Tablo 4

Elektrik Tüketiminin Bölgesel Dağılım (1974)

Bölgeler	kwh/kişi
Marmara	664,3
Ege	381,1
Akdeniz	220,1
İç Anadolu	350,0
Karadeniz	196,4
Doğu Anadolu	149,6
Güney Doğu Anadolu	162,0
Türkiye Ortalaması	379,7

Kaynak : TEK, «Belediyelerin 1974 Yılı Elektrik İstatistikleri», PKD - 155, Hazıran 1976, s. 3.

Burada bölgelerin gelişmişlik düzeyleri ile elektrik tüketimleri arasındaki ilişki açıkça görülmektedir. Başka bir deyişle, diğer alanlarda görülen bölgesel dengesizlik elektrik tüketiminde de kendini göstermektedir. Ayrıca, Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerindeki belediyelerin elektrik gereksinmelerinin diğer bölgelere oranla daha büyük bir kısmını kendi kaynaklarından sağladıkları da Tablo 5'den anlaşılmaktadır. Buna göre Marmara Bölgesi belediyeleri elektrik gereksinmelerinin % 99,8'ini dışardan sağlarken bu oran Doğu Anadolu'da % 83'e düşmektedir.

Tablo 5

Bölgelere Göre Belediyelerin Elektrik Enerjisi Kaynakları (1974)

Bölgeler	Kendi Üretimi %	Dışardan Alınan %
Marmara	0,21	99,79
Ege	0,46	99,54
Akdeniz	3,23	96,77
İç Anadolu	3,85	96,15
Karadeniz	4,49	95,51
Doğu Anadolu	16,94	83,06
Güney Doğu Anadolu	6,13	93,87

Kaynak : A. e., s. 9.

Konuya neresinden bakılırsa bakılsın, belirli bölgelerin elektrik enerjisi açısından ve halka hizmet sunma açısından ihmal edildikleri ortadadır. Ekonomik gelişmeyle elektrik kullanımı arasındaki iki yönlü ilişki burada çok açık bir biçimde görülmektedir.

Tablo 4'de görülen Akdeniz bölgesindeki belediyelerin tüketim değerlerinin düşüklüğünün temelinde yatan olgu bu yörede faaliyet gösteren ayrıcalıklı özel şirketlerin belediyelere sundukları enerji değerlerinin düşüklüğüdür. Örneğin, Çukurova Elektrik AŞ'nin 1975 yılı Faaliyet Raporuna göre üretimin ancak % 18,5'i belediyelere sunulmaktadır. Çünkü, özel elektrik üreticileri açısından belediye elektriklendirmesi pahalı olup, kuruluş girdileri düşük olan sanayi elektriklendirmesi daha kârlıdır.

Türkiye'deki elektrik enerjisi üretiminin kaynaklarına indiğimizde Tablo 6'da görülen durum ortaya çıkmaktadır.

Tablo 6

Elektrik Üretiminin Kaynaklarına Göre Dağılımı (1975)

Kaynaklar	**Toplamdaki Payı (%)**
Taşkömürüne dayalı üretim	10,4
Linyite dayalı üretim	18,0
Fuel-Oil'e dayalı üretim	31,0
Motorine dayalı üretim	4,7
Diğer yakıtlara dayalı üretim	1,4
Su gücüne dayalı üretim	34,5
Toplam	100,0

Kaynak : TEK, **Türkiye Elektrik Enerjisi İstatistikleri, 1976**; 5, s. 2

Görüldüğü gibi üretimin % 36'sına yakın bir bölümü fuel-oil ve motorin gibi petrol ürünlerine dayalıdır. Oysa, bu konudaki tartışmalar petrol ürünlerine dayalı üretimin diğerlerine oranla daha pahalı olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, daha da önemli olan, Türkiye gibi bir ülkede petrol ürünlerine dayalı üretimin ülkeyi dışa bağımlı kılmasıdır. Çünkü Türkiye bu açıdan kendine yeterli olmayıp yalnızca 1975 içinde petrol ithali için 1 milyar dolara yakın ödeme yapmıştır. Elektrik enerjisinin ucuzlatılması ve dışa bağımlılığın azaltılması için su gücüne (hidrolik) dayalı elektrik üretiminin artırılması gereklidir. Bu konuda atılabilecek diğer bir olumlu adım ise zengin linyit kaynaklarının değerlendirilmesi olacaktır. Ancak, bilindiği gibi Dünya Bankası çeşitli nedenlerle Afşin - Elbistan projesini geciktirmektedir. Bu olay dışa bağımlılığın doğuracağı sonuçların en iyi göstergelerinden biridir.

Görülüyor ki, Türkiye elektrik enerjisi üretim ve tüketiminde diğer ülkelere oranla çok geridir. Yetersiz düzeydeki bu üretim ise daha çok batı bölgelerinde kullanılmakta, diğer bölgelerde ise kendi üretimleri önem kazanmaktadır. Üretimin kaynakları açısından ise dışa bağımlı bir yapı göze çarpmakta, bu ise bir yanda elektrik üretiminin maliyetini artırırken öte yanda üretimde artışları güçleştirmektedir.

ŞEKER PANCARI

Şeker, beslenmemizde önemli rolü olan bir maddedir.. Sık sık karaborsası yapılmakta, dar gelirli tüketici zor durumda bırakılmaktadır. Şekerin elde edildiği şeker pancarı üretiminde, pamuk, tütün, fındık, üzüm, ayçiçeği, haşhaş, çay gibi ürünler örneklerinde görüldüğü üzere, küçük üreticiliğin egemen olduğu gözlenir. Aşağıdaki inceleme, şeker pancarı üreticilerinin durumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Gelecek bültenlerimizde ise şeker sanayiinin yapısı üzerine araştırmalar yer alacaktır.

Türkiye'nin hemen her bölgesinde şeker pancarı üretilmekte olup, Akdeniz, Güneydoğu ve Kuzeydoğu yörelerinde üretim önemli miktarlara ulaşmamaktadır. Aşağıdaki çizelgede 1973 yılında bölgelere göre üretim miktarları, ekim alanları, ve verimlilik görülmektedir.

ÇİZELGE 1 : BÖLGELERE GÖRE ŞEKER PANCARI ÜRETİMİ - 1973

Bölgeler	**Ekim alanı (hektar)**	**Üretim (ton)**	**Verim (kg/hek)**
Ortakuzey	33.150	1.090.555	32.726
Ege	11.610	393.173	33.938
Marmara	20.257	961.078	47.815
Akdeniz	4.511	135.679	30.655
Kuzeydoğu	7.312	179.604	24.583
Güneydoğu	584	13.255	23.797
Karadeniz	13.327	376.255	28.260
Ortadoğu	30.836	1.046.124	33.810
Ortagüney	32.202	904.934	28.445
TOPLAM	**154.119**	**5.095.157**	**33.257**

Kaynak : Tarımsal yapı ve üretim DIE 1971 - 73

Bu kadar yaygın ekimi yapılan şeker pancarını 1970 yılında 187.129 çiftçi ailesi üretmektedir. Yıllara göre pancar eken aile sayısına baktığımızda :

ÇİZELGE 2 : YILLARA GÖRE PANCAR EKEN AİLE SAYISI VE İŞLENEN PANCAR

Yıllar	**Pancar eken aile adedi**	**İşlenen toplam pancar (ton)**
1950	97.400	855.066
1960	254.870	4.384.841
1961	189.650	2.877.122
1962	201.133	2.730.931
1963	196.702	3.280.715
1964	230.202	4.705.787
1965	233.507	3.421.360
1966	208.494	4.422.085
1967	213.142	5.253.492
1968	217.452	4.715.578
1969	193.530	3.356.472
1970	187.129	4.253.631

(Kaynak : DPT - Şeker ve Şekerli Mamuller Özel İhtisas Komisyon Raporu - 1972, s. 40)

1950 yılından 1960'lara gelindiğinde pancar üreten aile sayısı çok artmış, ama bu artış sürekli olmayarak 1970'lere kadar iniş çıkışlı bir gelişim izlemiştir. Bunun temel nedenleri şeker pancarının toplandıktan sonra depolanması ve saklanmasındaki güçlüklerden kaynaklanmaktadır. Pancar derhal işlenmediği takdirde içindeki şeker oranı azalmaktadır. Eldeki pancarın,

fabrikaların yetersizliği nedeniyle kullanılmıyarak stok halinde birikmesi pancar ekim alanlarının kısıtlanmasına yol açmaktadır. Nitekim 1967'de 149.578 hektar olan pancar ekim alanları 1969'da 102.012 hektara düşürülmüş ve 1973'de tekrar arttırılmaya başlanmıştır. Çizelgede görülen yıllara göre işlenen toplam pancar miktarı da bu durumu açıklamaktadır. 1960 öncesindeki benzer uygulama sonucu, ekim alanlarının kısıtlanması (elde yeterli şeker stoklarının olmaması nedeniyle) şeker darlığına yol açmış ve şeker ihraç eden ülkemizde şeker ithaline gidilmiştir.

Şeker pancarı AET'ye üye ülkelerde de üretilmekte olup bu miktar yıllara göre artarken, Türkiyede üretimin düştüğü gözlenmektedir.

ÇİZELGE 3 : YILLARA GÖRE AET VE TÜRKİYE'DE ŞEKER PANCARI ÜRETİM MİKTARLARI VE VERİMLİLİK

Yıllar	Miktar (bin ton)		Türk./AET	VERİM	
	AET	TÜRKİYE	(%)	AET	TÜRKİYE
1955/59	33,125	2308	6.96	—	—
1966/67	41,866	4422	10.56	42.1	29.0
1967/68	47.079	5253	11.15	43.7	35.3
1968/69	50.299	4716	9.37	43.7	37.8
1969/70	51.155	3356	6.56	43.0	32.9

Kaynak : DPT Şeker ve Şekerli Mamüller Özel İhtisas Komisyonu Raporu

Yine çizelgeden, Türkiye'de verimliliğin kendi içinde arttığı ancak AET'ye üye ülkeler düzeyine çıkamadığı görülmektedir.

AET ülkelerinde şeker pancarı üretiliyor oluşu ve şeker kamışından elde edilen şekerin maliyetinin göreli düşüklüğü, Türkiye'nin şeker ihraç etmesi halinde zarara uğramasına yol açmaktadır. Çünkü ihracattan sağlanan hasılat maliyetlerin çok altında kalmaktadır. "Ancak, havaların yağışlı ve elverişli gitmesi nedeniyle umulanın çok üstünde pancar elde edilmesi, pancarın şeker üretimi dışında ekonomik kullanma yeri bulunmaması fazla şeker üretiminin stok birikimine meydan vermesi yüzünden finansman kaynaklarını zorlaması, pahalı kredi temini, ambar kapasitesinin yetersizliği, şekerin özelliği yüzünden uygun nitelikte kiralık ambar bulunamaması gibi nedenlerle stokların ihraç yoluyla düzenlenmesi en uygun yol olarak görüldüğünden maliyetlerin çok altında şeker ihracına devam zorunluluğu duyulmuştur.» (1) Fiyatları düşürerek ülke içinde şeker tüketimini arttırmak ise hiç düşünülmemiştir.

ŞEKER PANCARI ÜRETİCİSİ

1973 verilerine göre 1.541.188 dekar ekili alanda şeker pancarı yetiştiren 199.078 işletme bulunmaktadır. Aşağıdaki çizelge şeker pancarı üreten işletmelerin ve ekili alanların toprak büyüklüğüne göre dağılımını vermektedir.

---

(1) D.P.T. Şeker ve Şekerli Mamüller Özel İhtisas Komisyonu raporu 1972, s. 10.

ÇİZELGE 4 : ŞEKER PANCARI ÜRETEN İŞL ETMELERİN VE EKİLİ ALANIN DAĞILIMI

İşletme büyüklüğü (dekar)	%	İşletme sayısı	Ekili alan (Dekar)	%
0 - 5	50.66	100.857	358.694	23.27
6 - 10	28.51	56.757	417.087	27.06
11 - 20	15.28	30.408	416.078	27.00
21 - 30	3.60	7.174	173.010	11.23
31 - 50	1.51	3.005	111.885	7.26
51 - 100	0.37	740	45.788	2.97
101 (*)	0.07	137	18.646	1.21
TOPLAM	**100.00**	**199.078**	**1.541.188**	**100.00**

Kaynak : Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. 1973 Aktaran : DPT. Destekme Politikası Uygulamasının Çay,Ş.Pancarı, Pamuk ve Fındık Üreticileri Üzerindeki Etkileri Mart 1976.

Görüldüğü gibi şeker pancarı üretiminde küçük işletme biçimi egemendir. İşletmelerin % 50'i 5 dekardan, % 95'i 20 dekardan küçüktür. Ortalama işletme büyüklüğü 7.7 dekar olup toprak dağılımı çok dengesizdir. Toplam işletmelerin % 56.66'sını oluşturan 100.857 işletmenin elinde toplam ekili alanların % 23.27'si bulunurken 30 dekardan büyük olan ve toplam işletmelerin % 1.95'ini oluşturan 3882 işletme ekili alanın % 11.44'üne sahiptir.

Türkiye Şeker Fabrikaları A. Ş. nin verdiği bilgilere göre tüm işletme büyüklüklerinin verimliliği 331 ton/dekar olarak aynıdır. Buna göre, 1968 yılında dekar başına şeker pancarı maliyeti 422.32 TL. 1969'da 442.91 TL. 1970'de 501.76 TL, 1971 de 593.17 TL. dir. Aşağıdaki çizelge 1972-1974 yıllarında dekar başına maliyet hesaplarını içermektedir.

ÇİZELGE 5 : DEKAR BAŞINA ŞEKER PANCARI MALİYETİ

Maliyet unsurları* (cari fiyatlar) (Dekar/TL)	1972	1973	1974
Kira	155.30	195.78	247.31
Gübre	97.07	123.00	126.90
Çer (çekme) kuvveti	139.20	153.11	179.75
İşçilik**	278.00	344.70	461.86
Muhtelif	20.80	20.80	31.64
TOPLAM	690.37	836.67	1047.46
Çiftçi tarafından 1 ton için yapılan masraf***	147.81	198.88	283.07

* — 1 dekar için çiftçi tarafındanyapılan masrafı gösterir. Şirket tarafından yapılan masraf gösterilmemiştir.
** — Aile işçiliğini, ücret karşılığıişçilikten ayırmak mümkün olmamıştır.
*** — Maliyet etüdlerine göre bulunan ortalama fiyat.
Not: Kira hariç tutulduğunda maliyet toplamı 1972: 535.07 TL., 1973: 640.89TL., 1974: 800.00 TL.

Kaynak : Türkiye Şeker Fabrikaları A. Ş. 1973

Ortakçılık ve kiracılık küçük işletmelerin yanı sıra yaygındır. Kiraların yükselmesi, kiracılık yoluyla toprağı işleyenin topraksız yoksul köylü olması halinde büyük toprak sahibi ile aralarındaki çelişkiyi arttırmaktadır.

Üreticinin yaptığı harcama onun elde ettiği gelirle bir arada değerlendirildiğinde anlam kazanmaktadır. 1961-70 yılları arasında üreticinin eline geçen dekar başına ortalama brüt gelir sırasıyla şöyledir: 1961'de 273,6 TL., 1962'de 274.8 TL., 1963'de 310.9 TL., 1964'de 355.1 TL., 1965'de 305.7 TL., 1966'da 408.5 TL., 1967'de 497,2 TL., 1968'de 532.9 TL., 1969'da 464.1 TL., 1970'de 691.9 TL. dir (2). Üreticilerin % 56.66'sının 0-5 dekar arasında toprak sahibi olduğu göz önüne alınırsa elde edilen gelirin düşüklüğü daha belirgin olarak ortaya çıkacaktır.

1971-74 yılları arasında maliyet ve taban fiyat arasındaki ilişki aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

ÇİZELGE 6 : MALİYET — TABAN FİYAT İLİŞKİSİ

	1971	1972	1973	1974
Maliyet (krş/kg)	12.95	14.78	19.89	28.30
Taban fiyat (krş/kg)	20.00	20.00	30.00	40.00
Fark (krş/kg)	7.05	5.22	10.11	11.70
Kar (%)	54.44	35.32	50.83	41.34
Maliyet artışı (%)	—	13.87	34.54	42.28
Taban fiyat artışı (%)	—	0	50.00	33.33
Kâr artışı (%)		25.94	93.68	15.73

Kaynak : Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. 1973

Çizelgede 1974 yılında bir önceki yıla nazaran kâr artışının maliyet artışlarının çok gerisinde kaldığı ve artan hayat pahalılığının küçük üreticiyi güç durumda bıraktığı gözlenmektedir. 1973 yılı için yapılan bir diğer hesaplama işletme büyüklüklerine göre üretici başına geliri vermektedir.

ÇİZELGE 7 : İŞLETME BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE ÜRETİCİ BAŞINA GELİR (1973)

İşletme Büyüklüğü (Dekar)	Üretici Başına Gelir (TL)
0 — 5	3527
6 — 10	7288
11 — 20	13571
21 — 30	23918
31 — 50	36928
51 — 100	61368
101 +	130984
Ortalama	7678

(Kaynak : T. Ş. F. A. Ş, 1973)

Küçük üreticinin eline geçen gelirin bu denli düşük olması onun bu düzende emeğinin gerçek karşılığını alamıyacağını ve egemen sömürücü ittifakla: emperyalistler ve onlarla bütünleşmiş yerli tekelci sermaye ile onlarla işbirliği halindeki büyük toprak ağaları ve tefeci-tüccar, arasında yoğun bir çelişki olduğunu ortaya koymaktadır.

KOOPERATİFÇİLİK

Halen faaliyette bulunan 19 adet Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifinin aralık 1970'de 418 723 ortağı, 254 527 047 lira taahhüt edilen ,157 453 774 lira ödenmiş sermayesi vardır. Bu sayılar 1975

---

(2) DPT — Şeker ve şekerli mamuller

yılında 520 137 ortak, 562 410 557 TL. taahhüt edilmiş, 310 196 864 TL. ödenmiş sermaye olarak değişmiştir.

Kooperatiflerin kuruluş amacının, «ortaklarının üretimini düzeltmek, arttırmak ve kıymetlendirmek için ucuz tüketim kredisi ve tarımsal girdi, alet ve makina temini suretiyle ortakları zararlı kredi yollarına başvurmaktan alıkoymak ve böylece yurt içinde ve dışında rekabet kabiliyetlerini artırmak» olduğu ara sözleşmede yazılıdır. Ancak kooperatiflerin kendilerinden beklenen amaçlara ulaştıkları kanısında kuşkular vardır.

Kooperatiflere 50-1000 lira arasında ortak olanların yüzdesi 92.29 — 99.82 arasında değişmekte olup, ortalama olarak taahhüt edilen sermayenin % 38'i ödenmemiş durumdadır. Ödenmiş sermayenin büyük kısmı iştiraklere yatırılmış olduğundan ortakların ihtiyacı bulunan makina ve teçhizat kredileri yeterince dağıtılamamaktadır. 1968 yılında Kooperatiflerin, sermayesinin % 75 ine sahip oldukları Şekerbank'dan aldıkları kredi miktarı sadece 300 bin liradır. (3)

«Pancar kooperatifleri de nakdi kredi vermeyince çiftçinin bütün ümidi Şeker Fabrikası tarafından verilecek olan çapa avansına kalmaktadır. Her zaman ihtiyaç olduğu mevsimde dağıtılmayan bu kredinin de üretici üzerinde olumlu etki bırakması zorlaşmaktadır.» (4)

Kooperatiflerin üreticiye gerekli makina ve teçhizatı sağlamada ne ölçüde etkin olduğunu şu örnek açıklamaktadır: «Kooperatif kanalıyla bir çiftçinin traktör sahibi olabilmesi için öncelikle sermaye taahhüdünü 5000 liraya çıkarması zorunludur. (İştiraklerin % 98 inin 1000 liradan az olduğu hatırlanmalıdır.) Bunun yanında traktör bedelinin % 50 si olan yaklaşık 20 bin lirayı peşin vermesi gerekir. Oysa, serbest piyasadan TC Ziraat Bankası kredilerinden yararlanmak suretiyle 10 bin lira peşinle traktör temini mümkün bulunmaktadır.»

Kooperatif, üreticiden aldığı pancarı şeker şirketlerine devretmektedir. Ve kimi kez üretici yararına değil, şeker şirketi yararına hizmet etmektedir. «Şeker şirketi köylüleri söküm yapmaları için zorluyor, direnen olursa onu bir kenara yazıyor, pancar kooperatife geldiğinde eğer getirenin ismi defterde varsa pancarına % 50-60 fire yükleniyor, böylece köylünün defteri dürülmüş oluyor. İş bununla da bitmiyor, köylü pancarının parasını faizsiz ancak 5-6 ay sonra alabiliyor». Olay Amasya Pancar Kooperatifiyle özel bir kuruluş olan Amasya Şeker Fabrikası A. Ş. arasında geçmektedir.

Kooperatiflerin amaçlarından bir diğeri «... şeker sanayii, tarım ürünleri ile ilgili kurulmuş veya kurulacak her türlü şirket, kooperatif ve kuruluşlara iştirak etmek» olarak belirlenmiştir. Herhalde kooperatiflerin saptadıkları amaçlar içinde en çok başarıya ulaştıkları alan bu olmuş, özel sektörün yatırımları için kırsal alandan fon aktarımı gerçekleştirilmiştir.

Aşağıdaki çizelge 19 Pancar Ekici İstihsal Kooperatifinin 31.7.1975 tarihi itibariyle iştiraklerini göstermektedir.

---

(3) DPT. Kooperatifçilik Sorunları Araştırması 1972, s. 463
(4) D.P.T. A.g.e. s. 466

ÇİZELGE 8 : KOOPERATİFLERİN İŞTİRAKLERİ

	İştirak Edilen Kuruluşun Ünvanı	Taahhüd edilen miktar (TL)	İştirak oran (%)
I.	Parko Birlik	570.000	100,0
II.	Özel Şeker Fab.	92.002.150	—
	Adapazarı Şeker Fab. T.A.Ş.	10.349.000	34,50
	Amasya Şeker Fab. T.A.Ş.	20.835.000	69,45
	Kayseri Şeker Fab. T.A.Ş.	32.025.000	88,95
	Konya Şeker Fab. T.A.Ş.	22.475.000	74,92
	Kütahya Şeker Fab. T.A.Ş.	6.318.150	24,30
III.	Banka ve Sigorta	72.301.000	—
	Şekerbank T.A.Ş.	72.250.000	72,25
	Şeker Sigorta A.Ş.	51.000	2,04
IV.	Tarımsal Amaçlı İştirakler	66.618.000	
	Gübre Fab. T.A.Ş.	31.375.000	52,29
	Pancar Mo. San. ve Tic. A.Ş.	3.528.000	1,76
	Sakarta Tar. Ür. ve Ürt. ve Değ. A.Ş.	14.350.000	41,00
	Erzincan Tar. Ür. Ürt. ve Değ. A.Ş.	8.150.000	44,05
	Türsant Tokat Ta. Ür. San ve T.A.Ş.	3.850.000	12,83
	Meray Merzifon Yağ San. ve T.A.Ş.	3.625.000	14,50
	Malatya Kayısı Kur. ve Pulp Fab. A.Ş.	500.000	2,50
	Dosan Konserve San. ve Tic. A.Ş.	350.000	1,00
	Beytaş Saka ve Konserve Fab. A. Ş.	400.000	2,66
	Amasya Meyve ve Seb. Su. San. A. Ş.	400.000	2,00
	Massey Ferguson Traktör San. A.Ş.	90.000	18,00
V.	Süt Fabrikaları	9.050.000	—
	Konya ve Civarı Süt San. A.Ş.	4.950.000	41,25
	Turhal Süt Sa. ve Tic. A.Ş.	4.000.000	26,66
	Eskişehir Süt Ürünleri A.Ş.	100.000	0,66
VI.	Yem Fabrikaları	2.350.000	—
	Eskişehir Yem Sanayi A.Ş.	400.000	20.00
	Kayseri Yem Sanayi A.Ş.	250.000	3.33
	Uşak Yem Sanayi A.Ş.	300.000	8,33
	Malatya Yem Sanayi A.Ş.	500.000	7,14
	Çorum Yem Sanayi A.Ş.	400.000	6,66
	Tostaş, Tosya Yem San. A.Ş.	500.000	5,00
VII.	Diğer İştirakler	5.295.000	—
	Yeni Çeltek Kö. ve Ma. A.Ş.	800.000	16,00
	Kömür İşletmeleri A.Ş .	3.385.000	33,85
	Sanayi Nakliyat A.Ş.	810.000	16,20
	Pancar Ekicileri Birliği A.Ş.	170.000	17,00
	Mars Sanayi ve Tic. A.Ş.	130.000	4,33

EKONOMİK PLANLAMA VE KAPİTALİZM

Ekonomik planlama en genel hatlarıyla üretimin nicel ve nitel anlamda toplumun ihtiyaçlarıyla uyumlu ve tutarlı bir biçimde gelişmesini sağlamaya yönelik bilinçli düzenleme ve belirlemeler olarak tanımlanabilir.

Ekonominin planlanmasından amaç, üretimin belirlenmiş toplumsal ihtiyaçlara uyumunu sağlamaktır. Başka bir deyişle planlama, üretim sürecinde anarşiye yer bırakmayacak rasyonel (akılcı) bir düzen sağlamaya yöneliktir. Fakat burda söz konusu olan, yalnızca üretim birimlerinin, tek tek kendi içlerinde sağlayacakları ekonomik rasyonellik değildir. Belirlenmeye çalışılan şey, toplumsal üretim ölçeğinde sağlanacak olan rasyonelliktir. Rasyonelliğin toplumsal üretim ölçeğinde sağlanması ise, üretim birimlerinin tamamının, belirlenmiş toplumsal ihtiyaçları karşılama amacına tabi kılınmasıyla mümkündür. Fakat bunun, üretim araçlarının özel mülkiyetinin ve değişim ve kar amacına yönelik üre timin geçerli olduğu bir ekonomik düzende gerçekleştirilmesi olanaksızdır. Bu nedenle değişim için üretimin, üretim çabasına tamamen egemen olduğu, üretim araçlarının burjuvazinin elinde toplandığı, kapitalist düzende ekonominin yukarda belirlenmeye çalışılan anlamda, planlanmasından söz edilemez.

Kapitalist üretim biçimi değişim ve kâr için üretimin, üretim çabasının merkezi haline geldiği, tarihsel olarak belirlenmiş bir toplumsal aşamadır. Bu üretim biçiminin egemen üretim biçimi haline geldiği toplumlarda, üretim süreci üreticiler tarafından bilinçli bir şekilde kontrol edilmekten çıkmakta, tam tersine, sermaye çıkarlarının hükmettiği, üretim sürecinin kendisi, üretimde yer alanları kontrol altında tutmakta, onlara hükmetmektedir. Bu durum, meta üretiminin zorunlu sonucudur. Kapitalizmin gelişim süreci içinde, üretim ile ihtiyaçların karşılanması arasındaki bağlantının kopması, emek ile sermayenin birbirinden tamamen ayrılması, emeğin metalaşması, üretim araçlarının belirli bir sınıfın, kapitalistlerin elinde toplanmasıyla giderek daha da kesinlik kazanır ve üretim süreci kâr elde etme güdüsünün egemenliği altına girer.

Kapitalist ekonomik düzende üretken çabanın veya kapasitenin nasıl dağılacağı, neyin ne kadar üretileceği, gelir dağılımı vb. gibi sorunlar değer kanununa göre çözümlenir. Yani bu gibi sorunların çözümü bilinçli, merkezi bir karar mekanizmasının sonucu olarak değil, kapitalistler arasındaki rekabete dayanan piyasa ilişkilerinin anarşik yapısı içinde belirir. Özel mülkiyetin geçerli olduğu üretim birimleri arasındaki rekabet ve dolayısıyla çelişki sistemin anarşik yapısını belirler. Neyin ne kadar üretileceğinin, üretken kapasitenin nasıl dağılacağının, temel amacı kârını azamileştirmek olan, özel mülkiyetin geçerli olduğu, birbirleriyle rekabet halindeki üretim birimlerinden oluşan anarşik yapı çerçevesinde belirleniyor olması, kapitalist sistemde toplumsal üretim ölçeğinde rasyonalliğe ulaşılamıyacağını gösterir.

Kapitalizmin gelişim döneminde gelişen burjuvazinin sözcülüğünü üstlenmiş olan iktisatçılar, değişim için üretimin ve daha fazla kâr elde etmeye yönelik çabanın insan doğasının kaçınılmaz sonucu olduğunu iddia ederek, bu özellikler üzerinde yükselen kapitalist sistemi tek doğal ve evrensel ekonomik sistem olarak tanımlamaya çalış-

mışlardır. Onlara göre rekabete dayanan pazar ilişkilerinin ürünü olan fiyatlama mekanizmasının, herşeyi kendiliğinden belirleyen işleyişi, en doğal ve dolayısıyla en rasyonel yoldur ve piyasa mekanizması olmaksızın ekonominin rasyonel bir şekilde işlemesi olanaksızdır. Çünkü onlara göre piyasa olmaksızın fiyatlama mekanizması olamaz, fiyatlama olmadıkça da kaynakların etkin dağılımı olanaksızlaşır. Bu görüşler temelde kapitalizmin toplumların tarihsel gelişim süreci içinde geçmeleri mümkün aşamalardan sadece birisi olduğu gerçeğini gizlemeye yönelik burjuva ideolojisinin ürünüdür. Aslında bu görüşlerin temelinde yatan varsayımlar dahi sözkonusu sistemde karşıtlık, çelişki ve dolayısıyla anarşi olmadığını göstermeye yetmemektedir. Diğer taraftan kapitalist ülkelerin iktisat tarihleri, temelinde piyasa mekanizmasının anarşik niteliği yatan ekonomik buhranlarla doludur ve günümüzde burjuva iktisatçılarının temel uğraşısı bu kaçınılmaz buhranların en hafif şekilde nasıl atlatacağını araştırmaktadır. Bu yüzden, kapitalizmde üretim sürecinin bilinçli bir şekilde gerçek ihtiyaçlara uyumunun sağlanması söz konusu olmadığına göre toplumsal ölçekte rasyonallikten de söz edilemez. Bu nokta kapitalizmin tekelci aşamasında daha da somutluk kazanır. Çünkü tekelci aşaması, kapitalizmin sürekli ve genel bir bunalıma girdiği, tekellerin, tekel durumlarını koruyabilmek için sahip olmaları gereken koşulların gereklerinin tekelci kesim dışında kalan toplum kesimlerinin çıkarlarıyla çeliştiği son aşamasıdır. Sözkonusu çelişkinin temelinde yatan nedenler tekelci yapının eksik kapasite kullanımı ve üretici güçlerin gelişmesini engelleyici niteliğidir.

Tekeller üretim sürecince hakim oldukları ölçüde, firma düzeyinde firmanın denetimindeki çeşitli üretim birimlerinin tekel kârının azamileştirilmesi yönünde işletilmesini sağlamak amacıyla plânlama yapmak olanağına sahip olurlar. Fakat bunun üretim sürecinin toplumun bütünü yararına rasyonelleştirilmesiyle hiçbir ilişkisi yoktur. Üretim birimlerinin tam kapasiteyle çalıştırılmaması, tekelin tekel durumunu ve dolayısıyla tekel kârını korumasının koşullarının biridir. Toplum açısından ise kapasitenin tam kullanılmaması kaynak israfından başka bir anlama gelmez. Aynı şey üretici güçler sorunu için de geçerlidir. Bu nedenle tekelci firmaların kendi içlerinde kârı azamileştirmek için gerçekleştireceği planlama ve programlamalar yöneldiği amaçlar bakımından temelden toplumun çıkarlarıyla çelişir.

Özetlemek gerekirse, üretim araçlarının özel mülkiyetinin ve meta üretiminin geçerli olduğu kapitalist bir ekonomide ekonominin planlanması yani üretimin toplumun gerçek ihtiyaçlarıyla uyumlu ve tutarlı bir şekilde gelişmesini sağlamak olanaksızdır. Bu nedenle, kapitalist ülkelerde, özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra başlayan ve giderek burjuva iktisatçılarının önemli bir bölümünün uğraşı alanı haline gelen «ekonomik planlama» girişimleri aldatıcı görüntüler olmaktan öteye gitmez. Bu girişimler sonucunda ortaya çıkan planlar ne denli ince matematiksel yöntemlere dayanırsa dayansın uygulama olanağından yoksundur. Söz konusu planlar emredici planlar değildir ve zaten burjuva iktisatçılarının geliştirdiği planlama kuramında böyle bir kaygıya da rastlanmaz. Yapılan iş mevcut ekonomik yapıyı veri alarak ulaşılacak hedefleri ve bu hedeflere ulaşmada kullanılacak araçları saptamak ve önermektir. Aslında bu girişimlerin temelinde kapitalizmin kaçınıl-

maz devresel dalgalanmalarını mümkün olduğu ölçüde önleme çabası yatmaktadır. Fakat bütün bu planlama çabalarına rağmen söz konusu buhranların önüne geçilemediği açıktır. Bu da üretim araçlarının özel mülkiyeti geçerli olduğu sürece ve «planlar» yalnızca yol gösterici nitelikte kaldıkça rasyonelliğin sağlanamıyacağını göstermektedir.

Ekonominin planlanabilmesi için şu iki temel koşulun varlığı gereklidir.

1) Üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti,

2) Üretimin toplumsallaşması.

Daha önce de açıklanmaya çalışıldığı gibi üretim araçlarının özel mülkiyeti geçerli olduğu sürece neyin ne kadar üretileceğini, üretken kapasitenin nasıl dağılacağını kârı azamileştirme çabası yönlendirir. Bu koşullarda, üretim birimlerinin toplumun gerçek ihtiyaçlarına uyum sağlıyacak şekilde planlanmasının olanaksız olduğu açıktır. Daha önce de belirtildiği gibi tüm ekonomi düzeyinde rasyonelliğin sağlanması ancak üretim birimlerinin toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacına tabi kılınmasıyla mümkündür. Bunun gerçekleştirilmesi ise üretim araçlarının toplumun kontrolü altına alınmasına bağlıdır. Üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti gerçekleştirilmediği sürece merkezi planlama mekanizmasının işletilmesi olanaksızdır.

Üretimin toplumsallaşmasından kastedilen ise üretimin giderek daha büyük ölçekli birimlerde gerçekleştirilmesi, yani yoğunlaştırılmasıdır. Üretimin toplumsallaşması, planlamanın yapılmasını ve etkili kılınmasını kolaylaştırıcı bir koşuldur. Üretimin dağınık ve küçük birimlerde gerçekleştirilmesi planlama için gerekli verilerin sağlanmasında ve bu verilerin güvenirliliği konusunda zorluklar yaratır. Bu ise planlama mekanizmasında rasyonel bir düzeni sağlamanın temel koşullarından biri olan verilerin toplanması, hedeflerin saptanması ve hedeflerle koşullar arasındaki tutarlılığın gerçekleştirilmesi sürecini uzatabilir. Söz konusu sürecin uzaması planlamadan amaçlananın elde edilememesi sonucunu doğurur. Bu nedenle planlamadan beklenen sonuçların elde edilmesi bu iki koşulun varlığına bağlıdır.

KAYNAKLAR :

— İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi, Gülten Kazgan, İ. Ü. İ. F. İstanbul 1969

— Planlama, Kalkınma ve Türkiye Gerçek Yayınevi 1971 Yalçın Küçük

— The Theory of Capitalist Development, Paul M. Sweezy

— Socialist Economics Penguin Modern Economics Readings A. Nove, M. Nuti

— Sosyalist Planlamada Gelişmeler SBF Yayınları, 1973 Korkut Boratav.

TİB VE TÖB-DER'İN HALKAPINAR'DAKİ FAŞİST TERÖR UYGULAMASI KONUSUNDA BASINA YAPTIKLARI ORTAK AÇIKLAMADIR

Ereğli Halkevi 28 Ağustos akşamı Halkapınar nahiyesinde düzenlediği işsizlik ve pahalılık adlı konferans AP'li Belediye Başkanı Derviş Güngör'ün önderlik ettiği faşist bir güruh tarafından basılmıştır.

Belediye Başkanı, konferansı düzenleyenler ve konuşmacı Halkapınar'a gelmeden 2 saat önce, konferans ilanlarını, halkevleri parolasını yırtmış, Atatürk'ün resmini indirtmiştir. Halkevi yönetici ve üyeleri, konuşmacı olarak çağırdıkları TİB Yönetim Kurulu üyesi Cumhur AYTULUN'la birlikte saat 20.00 sularında Halkapınar'a gelmişler ve konferansı başlatmışlardır. Konuşmanın başlangıcında Belediye Başkanı konferansın yapıldığı kahveye girmiş, duvardaki konferans ilanlarını indirmiş, «benden izin aldınız mı» diye bağırmıştır. Halkevi yöneticisi, kendisine kaymakamlıktan ve Nahiye Müdüründen alınan izin belgesini göstermişse de Belediye Başkanı bunu kabul etmemiştir. Belediye Başkanı, dışarıya çıkarken zabıtaya kahvenin elektriğini ve suyunu kesmesini söylemiştir. Dışarıya çıktıktan sonra da «memleketin huzurunu bozuyorsunuz, defolun gidin» diye bağırmıştır. Elektrikler kesilince, halkevi yöneticisi, konuşmanın yapılamayacağını dinleyicilere bildirmiştir. Dinleyiciler çıktıktan sonra ulumalar ve «komünistler Moskova'ya» sesleri arasında kahveye taşlı saldırılar başlamıştır. Kahvede mahsur kalan Cumhur Aytulun ve 20 kişiye yakın gurup, sandalye ve masalardan barikatlar kurarak kendilerini savunmuşlardır. İlginç olan, kahvenin 20 metre aşağısında bulunan jandarma karakolundan uzun bir süre hiçbir müdahalede bulunulmamasıdır. Saldırı yarım saat kadar devam etmiş, 70 - 80 kişiye yaklaşan saldırganlar arasından, «benzin dökün yakın» sesleri gelmiştir. Yarım saat sonra Nahiye Müdürü olay yerine gelmiştir. Daha sonra, Ereğli'den gelen Jandarma birlikleri karanlıkta saldırıya uğrayanları, güvenlik gerekçesiyle karakola götürmüştür. Karanlıkta yapılan saldırı sırasında Cumhur Aytulun ve Halkevi üyeleri her an linç edilme tehlikesiyle karşı karşıya iken, duruma müdahale etmeyen güvenlik kuvvetleri, saldırıya uğrayanları saat 0.3'e kadar karakolda bekletmişler, davacı oldukları halde kendilerine sanık muamelesi yapmışlardır. Bu arada, jandarma birlikleri gelince kahveden çıkıp evine giden Bayram adındaki öğretmen faşistler tarafından sokak ortasında ağır biçimde dövülmüştür' Bayram öğretmen, daha sonra Ereğli Devlet Hastanesine kaldırılmıştır. TİB Yönetim Kurulu üyesi ve Halkevi üyeleri, Ereğli Jandarma karakoluna götürülüp, saat 4,30'a kadar da orada bekletilmişlerdir.

Tüm çalışan halk kitlelerinin birinci somut sorunu «pahalılık» konusunda halkın aydınlatılmasını istemeyip yasal toplantıları basarak devrimcileri benzin döküp yakmayı arzulayanlar bugünkü sömürü ve zulüm düzeninin savunucularıdırlar. Çalışan halk yığınlarının yükselen mücadelesi karşısında gerileyip giderek yalnız kaldıklarını görenler, azgınca saldırmaktadırlar. Halkapınar'daki faşist saldırı MC hükümetinin ülke çapında uyguladığı çalışanların ve onların yanında yer alanların mücadelesini sindirmeye yönelik baskı ve terörün bir parçasıdır. 28 Ağustos akşamı Halkapınar'da uygulanan faşist terör bizleri yıldırmayacak ve halkın mücadelesini durduramayacaktır.

TİB **TÖB - DER**

TÜM İKTİSATÇILAR BIRLİĞİ
RESİMLİ İŞÇİ DİZİSİ

No 1:	PAHALILIK	2,5 TL.
No 2:	TÜRKİYE'DE SINIFLAR	2,5 TL.
No 3:	TÜRKİYE'DE İŞÇİ HAKLARI	2,5 TL.
–	İŞSİZLİK	(Çıkacak)
–	GREV	(Çıkacak)
–	TEKELCİ SERMAYE İLE İÇİÇE	(Çıkacak)

25 TL. YE KADAR OLAN İSTEKLER İÇİN POSTA PULU GÖNDERİLMESİ RİCA OLUNUR. ÖDEMELİ GÖNDERİLİR.

Gön : **TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ**
AYLIK BÜLTENİ
Karanfil Sok. 14/10 Kızılay-Ankara

ADRES:

..ıdırım Koç
Basın Sitesi C/15
Etiler-İSTANBUL